თეატრი

საერობელ-კვირაო ლიტერატურული და მხატვრობითი გაზეთი.

1 სექტემბერი. გამოიცემა № 2 კვირაობით 1885 წელსა.

ფასი „თეატრი“-სა

წლით ხუთი (5) მანეთი, ნახევარ წლით სამი (3) მან. შეიძლება ნაწილ-ნაწილათ შემოტანა წლის ფასისა: ხელის-მოწერისათანვე სამი (3) მანეთი, მაისში ერთი (1) მანეთი და მარიამობის თვეშიაც ერთი (1) მანეთი.
ცალკე ნომერი „თეატრი“სა ღირს სამი (3) შაური.
ფასი განცხადებისა: მეორე გვერდზედ სტრიქონზე 5 კაპ. პირველზე 10 კაპ. მთელი უკანასკნელი გვერდი 20 მანეთი, პირველი 35 მანეთი.

ხელის მოწერა მიიღება:

თბილისში გრ. ჩარკვიანის წიგნის მაღაზიაში და „თეატრი“-ს რედაქციაში. ქუთაისში ძმ. ჭილაძეების წიგნის მაღაზიაში. გორში ს. მგალობლიშვილთან. თელავში ი. როსტომაშვილთან. გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: Тифлисъ, Редакція „Театръ“.
კორესპონდენციები და საზოგადოთ ნაწერები პირდაპირ „თეატრის“-ს რედაქციაში უნდა გამოიგზავნოს. დაუბეჭდელ წერილებს რედაქცია ავტორს ვერ დაუბრუნებს.

„თეატრის“ ფასი სექტემბრის პირველიდამ წლის დასრულებამდე **2** მანეთი.

ჩვენ ლიტერატურაზე

I

ჩვენი ლიტერატურა ვიღაცამ სათუთ, უსუსურ ბალღს შეადარა, რომლის აღზრდა დიდიდამ უდიდეს შრომას თხოულობს. არც უსაფუძვლოა ეს შედარება. ის მაინც მართალია, რომ ჩვენი ლიტერატურის გაძლიერებას ჩვენგან შეუბმელი და თითქმის შეუძლებელი შრომა სჭირდება. სიტყვა „ლიტერატურის“ ხმარება, მის მიუხედველად გვაქვს ლიტერატურა თუ არა, ხშირია ჩვენს მწერლობაში. ლიტერატურა შეიცავს მთელს და ყოველ გვარს მწერლობას ცნობილი ხალხისას. მასი წრე ფართოა. ეს წრე შესდგება: ბელეტრისტიკიდამ (პოეტთა ნაწარმოებიდამ). ამის გარდა ლიტერატურას შეადგენს სხვა და სხვა მეცნიერებაები მაგალითებრ: ფილოსოფიური მეცნიერება, ისტორიული, ფსიხოლოგიური, ფიზიკური, ქიმიური, ეტიკური და სხ. ჩვენს მწერლობაში კი არც ერთს ამ მეცნიერებათაგანს არ მოუხვეჭია სახელი. ვითომ ეტყობა, რომ ისტორიულ მეცნიერებას აქცევენ ყურადღებას და კიდევაც მოღვაწეობენ ამ ასპარეზზე, ასე რომ მასი ნერგი კიდევაც გადმოუტანიათ ჩვენს ნიადაგზე. მაგრამ გაიხარებს თუ არა ის ღმერთმა უწყის. მაშასადამე ჩვენს მწერლობას შეადგენს მხოლოდ ერთი ნაწილი ლიტერატურისა — ესრედ წოდებული ბელეტრისტიკა თავის განყოფილებებით. რა არის ლიტერატურა? ლიტერატურა არის გამოხმობა ცნობილი ხალხის ცხოვრებისა, ანუ სახავი ამავე ხალხის იდეებისა და გონების გამჭრიახობისა. ჩვენ ვინაიდგან ბელეტრისტიკის მეტი არა გვაქვს რა, უნდა ვეცადნეთ მის ალორძინებას, უნდა შევუდგეთ მის გამოკვლევას, რომ შემდგომისათვის ადვილად გადავიდეთ ლიტერატურის სხვა ნაწილებზე.

მოლიერი
(დრამატიული მწერალი)

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ჩვენი ბელეტრისტიკა, რომელზედაც ესლა გაშირებთ ბაას, წარმოადგენს სიტოდაკად გარდაღუნულს ცალ-გვერდზე წასაქცევად გაშზადებულს კედელს, რომელსაც ვისაც კი სურს, როგორც სურს და სადაც სურს შეგეტებს თავსობით ბოძებს. მაშ რა უნდა მოუსურნდეს ამ შენობის? უნდა გადვსიდოთ იგი.

ვინ არის და სად არის ისეთ მოძღვარი, რომ ჩვენი მწერლობა გასწლოს, ჩაუდგეს მას სული და დაუნოს ისეთ გზაზე, რომელზედაც სულ საკეიფო-ადგილ იქმნეს მისთვის? აქ ერთი და ორი, ანუ სამი კაცი ვერას გვა. საჭიროა გროვა ისეთ პირთა, რომლებიც ადჭურვილნი იყვნენ დიდ ენის ფესვზე წამოეენებას სურვილით, ურთიერთის თანხმობით და ჭეშმარიტებას მშრომლობით. იმათ უნდა ეცადონ შესახებ ჩვენს ლიტერატურაში კრიტიკის ადორძინებისა, რომელსაც მწერლობის წარმატებაში და გაუჯობესებაში ბევრი რამ შეუძლია. ამ ჭეშმარიტების დამტკიცება არ არის ძნელი. საკმაოა გაკვრით გარდავსედოთ სხვა ხალხის ლიტერატურას; განვიხილოთ მისი ისტორიული მოძღვინარეობა, მის დასანახავად, რომ მწერლობას მაშინ დაუდგებოდა სოლმე ოქროს დრო, როდესაც კრიტიკას მიეცემოდა ერთი უმთავრესი ადგილი. შემდეგ წმინდა კრიტიკის გამოჩენისა ლიტერატურა იზდებოდა წლობით და არა საუკუნოებით.

II

ადამიანს თანშობილი ნიჭი აქვს ზოგიერთს საკანს იჭვნეულის თვალით უყუროს. იჭვნეულად მოეპყრას, როგორც თავის საქმეს და მოქმედებას, აგრეთვე თავის მეზობლისას. ამ ნაირი მოქმედება უმეტეს ნაწილად კაცს მიაღწევინებს გამოკვლევამდე, გამოხსრეკამდე. აი ეს ნიჭი არის მაღალი ნიჭი, რომელიც ხელს უწყობს პროგრესს, ანუ უკეთ ვსთქვათ თვით ეს ნიჭი არის პროგრესი. მხოლოდ ამით განუსაზღვრავს ბუნება ადამიანი პირუტყვებისაგან და მიუცია პირველისთვის შეძლება, შეუჩერებელის ნაბიჯით წინსვლისა. წარმოიდგინეთ, რომ ბელინსკი დღესა და ყველაზე დიდ განსვლას ეტყოს: „კაცმა სულ სხვაგვარად უნდა შესვლა ყველანაერ დღეს“. ეი, თვით ეს განსვლა დღეს და ყველაზე ადრეულ ბუნებას და ითვალიზებს კაცის გონებას და აძლევს მას დაუძველ მასალას ტვინის განსვეტაგებაში.

ანამდის კაცის გონება გაუთრთოებდა თავის მსედველობის წრეს, იქამდის, რომ მას შეეძლებოდა კრიტიკულად მიმოხილვა საგნებისა, დაუთვალა საუკუნოებმა გაიარეს. პირველი ნაბიჯი კაცის ფესვის წინ წადგმა ამ მდგომარეობდა იმაში, რომ იგი გამოეთიოდა პირუტყვებს და შესდგომოდა თავის გერძო, განმარტებულს, დარჩენ ცხოველებიდამ, ცხოვრებას. ეს იყო ერთი უმთავრესი ბიჯი ცივილიზაციაში ფესვის შედგმისა. ადრე მხოლოდ ჩვეულებათ ბრძოლას შეეძლო განდევნა და მოსპობა უმცირესი, დაძველებული ჩვეულებისა. ერთი სიტყვით ჩვეულება ეღობებოდა წინ სინდისს და კეთილ მსჯელობას. დიდი სანი დასჭირდა, დიდი სტდელი გამოიარა კაცობრიობამ, სანამდის მიაღწევდა ჭეშმარიტ მსჯელობამდის და კარგის ტუდიდამ გამორჩევამდის, ესე იგი კრიტიკულს მოსაზრებამდის. უკანასკნელად მხოლოდ მეცხრამეტე საუკუნემ წარმოსთქვა გარკვეით შემდეგი ჭეშმარიტება: „უმთავრესი საქმე მდგომარეობს იმაში კი არა, რომ შეკვნათ შეურეველი კანონი ლიტერატურის არამედ იმაში რომ განთავისუფლდეთ ამ კანონიდამ; იმაშია კი არა, რომ დავიმაგროთ ლიტერატურული ჩვეულებები, არამედ იმაში, რომ შეკიმტიროთ და შეკამსუბუქოთ იგინი, უკან ჩამოვიტოვოთ და გავეშუროთ კეთილისკენ.“ (Естествознаніе и политика, Беджгота ст. 84.)

აი, კრიტიკულმა მსჯელობამ ამ აზრამდის მიასწია კაცის გონებას. თვით გერძო კაცის ცხოვრებაშიაც დიდი მნიშვნელობა აქვს კრიტიკას. ადამიანი ყოველ შემთხვევაში ცდილობს გაუმჯობესოს თავის მდგომარეობა. აქედამ ცხადათ სჩანს, თუ კი კაცი დაკმაყოფილდება გუშინდელი მდგომარეობით მაშინ ვერც გაუმჯობესებს მას (მდგომარეობას).

(შემდეგი იქნება)

მოწყვეტილი ფოთოლი

შემოდგომისა გრიგალმა დაჰკიელა, დაიზრიალა, ტეე-ველი აამკვნესარა და მთები აალრიალა, [თოლი
Ცაცხვის ტოტიდამ მოსწყვეტა გაყვითლებული ფოდა წარიტაცა ჰაერში, აწ უშემწეო, ობოლი...

ფოთოლო! სითკენ მიჰფრინავ, სით მოგელება
შენ ბოლო?
საიდამ სადით ეგდები აწ უმეგობრო, უტოლო?!
რამდენჯერ ქარი უწყალოდ შეგაგდებს, შეგატრიალებს
და მისუსტებულს უდროოთ სიცოცხლეს გაგიტიალებს!

ფოთოლო! მოგაგონდება იქ გაზაფხული ნარნარი,
მთოვარე სხივის მფრქვეველი, ნიავი მშვიდი და წყნარი,
ია და ვარდის კეკლუცი კოკრობა მოგაგონდება
და ყინულ ქვემოთ მდებარეს მით გული შეგიღონდება!

ფოთოლო! ტკბილი ზაფხული და გაზაფხული
კვლავ მოვა,
მინდვრები ამწვანდებიან, მიწიდამ მდელო ამოვა,
მთესვარი თესვას დაიწყებს, ბუნება გამოფხიზლდება,
მაგრამ შენ აძიერიდამ კვლავ ალარ გაგელვიძება!

ფოთოლო! სევდის გრიგალი დღეს მეც შენსა-
ვით დამჭკნარს
და ჩემი ბედის ვარსკვლავი მაღლიდამ თავზე დამტირის,
აწ მეწამლება სიცოცხლე, ადრე მელება მეც ბოლო
და ჩქარა დავილეწები შენსავით, ჩემო ფოთოლო!

მეც შენ ნაირად შემმუსრა ცხოვრებამ დაუნდობელმა
და თავზედ ხელი აიღე მკვნესარმა, ბედის მგმობელმა;
აწი არც ჩემთვის იქნება ზაფხული ტურფად მოსილი,
დავჭკნები, შორე მხრისაკენ ბედისგან გადატყორცილი

დაჰქროდე, სევდის გრიგალო, შორით შორს
გადამაფრინე,
ან სრულად ბოლო მომიღე და ან სიამე მომგვრე!
მეც უიმედოდ დავდივარ და ვარ აქ სულით ობოლი,
როგორც ქარისგან მოსთლილი ეს შემოდგომის ფო-
თოლი.

ცახელი.

თეატრი და მსახიობნი (აქტიორები)

ძველი, საშუალო და ახალი დროისა

ამ წერილით ჩვენ გვსურს გავაცნოთ მკითხველი თეატრის გარე შესახედაობას, პიესების დადგმას, გრიმს (სახის გამოცვლას) და ცხოვრებას მსახიობთა ადრინდელი საბერძნეთის ეპოქისას და შემდეგის დროის ხალხებისას (ფრანგების, ნემცების, იტალიანების, ისპანიელების, პორტუგალიელების, და ინგლისელებისას) ადრინდელი დროიდამ მე XVII საუკუნის დამლევამდე. დრამატიული წარმოდგენების დასაწყისი ევროპიელთა მოაქვთ საბერძნეთიდგან, სადაც უველაზე უწინ იმართებოდა ხოლმე ცეკვა-თამაში ღვინის ღმერთის ბახუსისათვის, სიბრძნის ქალ-ღმერთი მინერვასათვის და სხვა. პირველ დრამატიულ მწერლად საჭიროა ვიცნოთ ათინელი ესხილი (500 წ. ქრისტეს შობის წინ).

ძველი ბერძნული თეატრი შენდებოდა ირგვლივ და წარმოადგენდა ახდილს შენობას მრავალ სართულიანი სკამებით მაყურებელთათვის (ამფითეატრი); სცენა მაშინდელი თეატრისა იყო მეტად დიდი სიგანითა და პატარა სიღრმითა. მის წინ იყო ადგილი ხოროსათვის, რომელიც გალობდა ხოლმე მსახიობთა თამაშობის დროს და თუ საჭიროება მოითხოვდა ადიოდა კიდეც სცენაზე.

ძველ საბერძნეთის მწერლებს სრულიად არაფერი აქვთ ნათქვამი მაშინდელი სცენის დეკორატიულ მხარეზედ, მაგრამ ზოგიერთი ნაწარმოებები, (როგორც მაგალითად ესხილის დრამა „პრომეტეი", რომელშიაც არის ნახსენები ჭექა-ქუხილი, ელვა და ქარი) მოწმობენ, რომ ბერძნებს ჰქონიათ თეატრალური მაშინები. ტრაგიკებს შესამოსი მეტად მშვენიერი და ძვირფასი ჰქონდათ. გრიმის მაგიერ ისინი ხმარობდნენ მასკებს, მაშასადამე სახის მოძრაობას, თამაშობის დროს, (მიმიკას) არ აძლევენ არავითარს მნიშვნელობას და არც შესაძლო იყო, რადგანაც სცენა ძალიან დაშორებული იყო მაყურებლებზე; როდესაც მსახიობი თამაშობდა რომელსამე გმირს, ანუ კერპების ღმერთს, ჯოხებით იმაღლებდა ტანს; მასკებს ჰქონდათ ერთგვარი მაშინები, რომლებიც აძლევდნენ მაყურებლებს შემწეობას გაეგონათ სცენიდამ ლაპარაკი. მაგრამ ერთ ძველ ბერძნულ პიესის დიალოგში არის დაცინვა მასკებზე, რომელზედაც აკტორი იძახის, მათ ისე დაუღიათ პირი, თითქოს სურთ მაყურებელნი ჩაყლაპონო, იმავე დიალოგში არის დაცინვა ტანის სასრულისათვის ხმარებულს ბალიშებზე.

ათინელების თეატრის მმართველობა წარჩინებული პირების ხელში იყო; არხონტთაგანი (წარჩინებული პირი) ნიშნავდა დროს წარმოდგენებისათვის (წარმოდგენები უფრო ხშირად დღესასწაულებში იმართებოდა ხოლმე) და მაიწვევდა მდიდარ მოქალაქეებს, რომელნიც თვისის ხარჯით მდიდრულად სდგამდნენ პიესებს და

ასაზრდოებდენ მსახიობებს და ხოროს. უფრო დიდი მნიშვნელობა მასკებს სატირულს კომედიებში ჰქონდათ. მაგალითად, არისტოფანის პიესებში მასკები ჰხატავდენ რომელსამე გამოჩენილ და კარგად ცნობილს პირს, თან მასკები იმ გვარად კეთდებოდა, რომ გასაოცარ მსგავს-ებას წარმოადგენდენ სცენაზე გამოყვანილ პირთან და

მიჯაჭვული პრომეთეოსი
სკულპტურა ედუარდ მიულლერისა. ხეზე ამოჭრ. გ. ტატიშვილისაგან.

ამით აკვირვებდენ მაყურებლებს, კომიკურ როლების მოთამაშეთ შესამოსი მასხრული ჰქონდათ. მსახიობი იცვამდა ვიწრო ზოლებიან შალვარს, მოკლე ჟილეტის მსგავს ტანსაცმელს და მოკლე წამოსასხამს (პლაშჩი); ცხვირს წითლად ილებავდენ და მუცელს მეტად იდი-დებდენ. ფანტასტიური პირები დრამატიულ თხზულე-ბებში მხოლოდ მასკებს იკეთებდენ.

ცეკვაზე ძველი მწერლები ძალიან ცოტას ლაპარაკო-

ბენ; მათ ცეკვაში პლასტიკას უმთავრესი ადგილი ეჭირა. ცეკვის დროს თამაშის მმართველი ვალდებული იყო ეჩვენებინა ტაკტი; ფეხებზე მას ეცვა სანდალები შეჭე-დილი რკინის ფირფიტით. ცეკვას ასრულებდა კომიკუ-რი ხორო; ცეკვას 24 კაცი ასრულებდა; ტრაგედიებში კი მხოლოდ 12.

ძველი საბერძნეთის მუსიკაზე ძალიან ბევრსა სწე-რდენ ყველა ენებზედ, მაგრამ ამაზე ჩვენ აქამდინ ბევრი მაინც არა ვიცით რა, გარდა იმისა, რომ პლატონი ძა-ლიან დიდ მნიშვნელობას აძლევდა მუსიკას და სთვლიდა მას უსაჭიროეს საგანთა შორის სახელმწიფოში. უეჭვე-ლია რითმი ბერძნებისა ძალიან უბრალო იყო, რადგანაც ზოგ ადგას არის მოხსენებული, რომ ის არ უშლიდა მსახიობთა ლაპარაკს. საინტერესოკია აგვიხსნან, რო-გორ ესმოდათ ერთი კაცის ლაპარაკი იმისთანა დიდ თეატრში (რომში), რომელიც იტევდა 80,000 კაცს? ამ კითხვაზე ჯერ ვერავის უპასუხნია.

ეჭვი არ არის, რომ რომში დრამატიული წარმო-დგენები გადავიდენ საბერძნეთიდამ; აკტორებსაც ძალი-ან ჰბაძავდნენ რომაელნი. უნდა შევნიშნოთ, რომ ბე-რძნების ხოროში მონაწილეობას იღებდენ გამოჩენილნი მოქალაქენი; მათ მმართველათ ჰყავდათ არხონტნი, ეპო-ნიმი. რომშიკი ხორისტების მოვალეობას ასრულებდენ მონები და ალბათ იქიდამ წარმოდგა ის ცრუ მორწმუ-ნოება, რომელიც მსახიობთა აძლევდა საზოგადოებაში უკანასკნელს ადგილს. საზოგადოთ რომაელნი ძალიან ცუდი დამფასებელნი იყვნენ დრამატიული წარმოდგენებისა და ცირკში დროს გატარებას რჩეულობდენ. თუმცა ეს ასე იყო, მაგრამ რომაელნი თეატრის აშენების ხელობაში კი ძალიან გადააჭარბეს ბერძნებს. თვით ძრიელ ნაქები ბა-ხუსის თეატრი ბერძნებისა შედარებით პომპეის თეატრ-თან, რომელიც იტევდა 40,000 მაყურებელს, ანუ ედი-ლა (ტაძარი) მარკი სკავრისა რომელშიაც ეტეოდა 80,000 კაცამდის, ძალიან პატარა იყო.

(შემდეგი იქნება)

ლეგენდა

უძღვნი მის უგანათლებულესობას თ. გ. მ. შარვაშიძეს.

I

ერთის დიდებულსა კავკასიის მთაზე
ცისე-დარბაზი ამაღლებულა.
ის ზღვას ჩასცქერის და მთის კალთები
ძვირ-სანახავად გამწვანებულა.
დამშვიდებულსა ზღვაზე მის ჩრდილი
ლაჟღვარდის ზეწრად გაენართხება...
ხან ზღვა მღელვარე, აღშფოთებული
ზურმუხტის ნაპირთ დაეჯახება.
ხან ავარდება, ზვირთების გორვით,
ხან შერცხვენილი უკუვარდება.
მწვანე მინდორი, ტყე და მცენარე
ამკობს მთის კალთებს გასაოცარად.
და თვით შავი ზღვა გაბრაზებული
ტალღებსა ისვრის და გრგვინავს მარად.
ვერცხლის ზოლები—მთის წყაროები
მოჩახჩახობენ გამალებულად
და იმათ პირზე ჯიხვი, ფესმარდი,
გაითამაშებს ანაზდეულად.
ას-წლოვან მუხას გარდახვევია
ვენახის ვაზი, ვით საყვარელი.
ხეების ფურცლებს ეჩურჩულება
ნაზის კოცნითა ნიავი ნელი...
ვენესით დამღერის ვარდზე ბულბული:
ტკად მიჭქრის ჭანგი დამატკბობელი.

II

აქ მთელი წლობით მწვანე ხავერდი
გაზაფხულისა უცხოდ ჰყვავდება.
გულს, გამსჭვალულსა უიმედობით
ატკბობს სიცხოვლით ნაზი ბუნება.
მუნ სურვილები—სევდის წამლები
ადამიანსა მოგევლინება...
ოცნებაები ამით დამტკბარი
სხვა მხრეთისაკენ გაექანება.
ედემის არე, ეს არე-მარე
ღმერთს შეუქნია მხოლოდ შვებისთვის.
დღემდის დახშული სამოთხის კარი,
ვაჰმე, გალებულა ტკბილ გრძნობებისთვის!
ამ ტურფა ადგას შორით მენავე
სალამს მიუძღვნის—წამს შეჩერდება.
გულ დაწყვეტილი ამოიოხრებს;
მერმე თავის გზას მიესწრაფება.
თურმე, ნუ იტყვი, ეს მთა, ეს კოშკი
ადრევე არის შეჩვენებული.
ხალხში თქმულია: ,,მასში სცხოვრებსო

ეროვნული ბიბლიოთეკა

კეთილის მტერი ბოროტი სული.“
ჯერ კაცს—გონიერს არ შესძლებია,
რომ მიაღწიოს კოშკის კარამდე,
თუ კი გაბედა: თავ-განწირული
ვერ დაბრუნდება უკუნისამდე.

III

როგორც მოგვითხრობს ჩვენ გარდმოცემა,
კოშკში სცხოვრებდა მზე-თუნახავი.
ჭაბუკებისა გულ-მომწყვეტელი,
ზეცის შვილად დასახსახავი.
მენდვე! სამხრეთსა არ ღირსებია
ნახვა ამ გვარი კვლავად არსების,
ჩვენის მზის ქვეშე არ გაფურჩქვნილა
ამის ბადალი ვერში მშვენების.
კაცის ხელობა—ჯავთა მძლიერი
იმ მაღალ ნიჭსა ვერვით მისწვდება,
რომ გამოხვეწოს რამე ნაირად
მარმარილოში მისი ხატება.
სახე კიდევაც, რომ გადახატოს,
ველარ შეიწყრობს მის მეტყველებას;
იმის სიცოცხლეს, მის სინარნარეს
და შავ-შავ თვალთა მშვენიერებას.
მენდვე, კალამი ვერ დაგიხატავს
მის მიხვრა-მოხვრას გასაოცებსა;
მაღალ შუბლზედა გიშრის ფეროვანს
დახუჭუჭებულს ბეჭდებად თმებსა.
ვერ აგიწერავს ღერწმის ტანს, წვრილს წელს,
ჩერიან მსგავსსა იმისა მკლავებს,
თან გულ-მკერდზედა მკირფასს ორ კოკობს,
გრძნობის მომხილველთ, გულის მომკლავებს.

IV

სად ხარ მგოსანო? გამოჩდი ბარემ!
ფრთა გამოასხი შენს აღტაცებას.
დროც ეხლა არი თუ კი გვიჩვენებ
ამაღლებულსა ნიჭიერებას!
მო! დაგვიხატე ერთიც სურათი,
ამ ტურფა ქალით დამშვენებული.
აი! თუნდ ეხლა, საღამოს ჟამსა,
როს კოკობ ვარდზე სტირის ბულბული.
ხედავ? ხის ჩრდილში, მწვანე მდელოზე
მკირი ხალები დაფენილია;
და ოქრო-ვერცხლით ქსოვილ ბალიშზე
ქალი მხარ-თეძოს გაწოლილია.
ტყუილს ნუ იტყვი, ცის ანგელოზმა
გარდააჭარბოს მას მშვენივრობით.
თვით ტყის ნადირი ათრთოლდებოდა
ამ ოცნის შვილის მოხდენილობით.
შეხე მის სახეს, მოელვარ თვალებს,
ნაზ ცხვირს და ღაწვებს ცეცხლის მომდებსა.
ვარდის ფერ ტუჩებს, კოცნის მიმზიდველთ
გიჟურ გრძნობების მომხიბლველებსა.
დახე! ბალიშზე ზვირთის ნაირად
მორწყული თმები რა რიგ უხდება?..
ვგონებ ზეციდამ ქვეყნად გაწვევია
ქალისა სახით უმანკოება.

რ. ალისუბნელი

(შემდეგი იქნება).

ნაწყვეტ-ნაწყვეტი

ჩვენში ყოველი საქმე ნაწყვეტებად იწყება. ზოგი დაიწყება თავიდამ, მაგრამ შუა ნაწილი და ბოლო კი მოწყვეტილი აქვს; ზოგი დაიწყება ბოლოდამ, მას შუა ნაწილიცა აქვს, მაგრამ თავი კი არ აბია. საზოგადოდ, ყოველი ჩვენი მოქმედების ნაყოფები დაულაგებელია, დაწყვეტილ-დაკუწულია, ნაკიანი და უსრულია. ხან ტანი არა აქვს და ხან ფეხები; თავი კი ხომ არ მიუცია ღმერთს მისთვის და არა.

ამ ზოგიერთთა ჩვეულებამ მეც დამიმონავა და ასე ნაწყვეტ-ნაწყვეტად იმიტომ ვიწყებ ჩემს საუბარს. არ ვიცი კი, თავი იქნება ეს ჩემი საუბრისა, ტანი, თუ ფეხები! როგორც გერჩიოსთ, ისე მიიღეთ, მაგრამ მე კი დარწმუნებული ვარ, რომ თავის ნახვა გაგიჭირდებათ. ეხლა მოდაში მიღებულია უთავბოლობა. ნახინჯავ რომელსამე საქმეს თავიდამ, ჰხედავ — თავი არა აქვს; ჰხედავ — არც შუა ნაწილი ჰქონია; ჰხედავ ქვემოთ — ჰო, ბოლო კი ჰქონია, მაგრამ ეს ბოლო ბოლოს არა ჰგავს და ამიტომ უთავბოლოა... მაგრამ არც ამას ვამბობ, რომ თავი სულ არა აქვს-მეთქი.

მგონია, გულში გეცინებათ, ამბობთ: კაი მახარობელი ბრძანდები, თქვენი „თეატრი“ ჯერ არც კი დაბადებულა და შენ ეხლავე უთავბოლობას ემუქრები. ამის პასუხად „თეატრმა“ აქ მოგახსენოთ ჩემის პირით:

ეროვნული ბიბლიოთეკა

თქვენის წყლულის სამკურნალოდ
დავიბადე «თეატრით»,
და ჩემს მრავალ დღეგრძელობას
მხოლოდ თქვენთვის ვინატრით.

—

ხელში მიჭირავს წამალი,
სამკურნალოდ ცნობილიო,
და მსურს ამით მოვარჩინო
ყველა ბედით გმობილიო!

—

თუმც კი, ცუდ-დროს დაბადებულს,
ბევრი მიცქერს მე მტრულადო,
მაგრამ მაინც არ შევხვდები
იმ ბატონებს მოყვრულადო.

—

ეჰ, საქმე წაუხდა რეგვენსა, ფაფერაკს დაბრალაო! ბევრში სცდება ჩვენი «თეატრიც». მართალია, მეტის გოლვის გამო გულში ალმური ინთება, კვნესა და ბოდვა ხშირდება, მაგრამ ესეც ჩვენი ბრალია.

ჩვენი ბრალი იმიტომ არის, რომ თვითეულ ჩვენგანს სხვა-და-სხვა გზა აქვს, სხვა-და-სხვა მიმართულება, სხვა-და-სხვა გული და ლტოლვილება. ორ კაცს, ერთის გზით მეგობრულად მიმავლებს ვერ ნახავ. არ გაგყვება, გეტყვის: შენ თუ საკუთარის აზრით გზა გაგიკვლევია, მე რაღა შენზე ნაკლები ვარ, მეც საკუთარ გზას ამოვირჩევო. გზოლდება და მეზიდება სადღაც ჯანდაბის ორ-ღობისაკენ. ღვთის წინაშე, ამისთანა ხალხს ვერც კი გაამტყუნებ, თუ მხარი მოგცა, შენ მისს ქედზედ შეჯდომას მოინდომებ და რა უნდა ჰქნას საბრალომ!... მაგალითად, ჩვენს ქვეყანაში ერთი ახალ-გაზდა შეუდგა კეთილ-წარმატებას, მას მრავალი ყმაწვილი კაცი მიეკედლა და შრომაც უნაყოფოდ არ იკარგებოდა. რამდენიმე ხნის შემდეგ დალოცვილმა ინიციატორმა რაღაც დიქტატორული უფლება მოინდომა. როცა ჰკითხეს: რატომ არა გცხვენია, შენ არ ლაპარაკობდი ერთობასა და თანასწორობაზეო? მან მიუგო, რომ თანასწორობაზედ არ მილაპარაკნია; თანასწორობა ხომ ბუნების წინაალმდეგია; აბა, დაიხედეთ ხელზედ, ზოგი თითი დიდია და ზოგი პატარებიო!... მოდით და მიუდექით ამისთანა კაცს.

აი, თუ გინდა „წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“ აიღეთ. ამაზედ უკეთო საზოგადო საქმე რაღა იქნება! სულს ქვეშა ჰკითხეთ, რამდენი წელიწადიც თვითონ არსებობს, იმდენი ყმაწვილისათვის უსწავლებია წერა-კითხვა? ამას პასუხს ჯერ სრულიადაც არ მოგცემსთ და თუ როგორმე გაიღვიძა მძიმე ძილისაგან, ერთი ზარმაცულად გაიზმორება და უხმოდ მიგითითებსთ ბათუმის სკოლაზედ, მიწვება ისევ და მიიძინებს. ჩვენც მეტი რა უნდა ვჰქნაო, უნდა ასე ვუნანავოთ:

თავიდგანავე იყავი
რაღაც სუსტი და მკრთალიო;
ჩვენ ნანას გეტყვით, შენ სთვლიმე,
არ გაახილო თვალიო.

—

როგორც დღეს, არც წინ გესმოდა
შენ შენი წმინდა ვალიო,
მაგრამ რას დასდევ, იძინე,
არ გაახილო თვალიო.

—

შენზედ ყოველი იმედი
დიდ-ხნიდამ გაგვიცრუვდაო,
მაგრამ ნუ იკრთობ ამისთვის
ძილს, ჩემო ძილის გუდაო!

მაგრამ რაღა ჩვენი ნანა ეჭირვება ამ მკვდრულად მიძინებულს; ყურთან რომ ზარბაზანი დაუცალო, მაინც ვერას გაიგებს—რა. დიახ, ყოველი საზოგადო საქმე ასე უფერულად მიდის ჩვენში; რის იმედიცა გვაქვს, მისგან უიმედოთ ვშთებით. აი, მაგალითად, ბანკი: როცა ვაარსებდით, გვეგონა ზეციური მანანა ამოვიჩინეთ ცხოვრებისთვისაო. შეიქნა თხოვნების წერა და დამფასებლების აქეთ-იქით წოწიალი. ერთმანეთს ვეცილებოდით, არა, ჯერ ჩემი მამული მიიღონო, ამბობდა ერთი; არა, მე უწინ მითხოვნიაო, ედავებოდა მეორე. მერე, რა შევიძინეთ ამით? აი რა: ერთს გაოხრებულს, საქონლისაგან გაკორტნილ ვენახის თავში ვნახე ერთი კაცი, ცრემლ-მორეული დასცქეროდა თავის წინანდელ ცხოვრების წყაროს, ახლა ბანკის საკუთრება-მამულს და ასე მოსთქვამდა:

დღემდე რომ მტერი მაღრჩობდა,
დღეს დამკლა ამხანაგმაო:
მამული გადამიყლაპა
ჩვენმა წყეულმა ბანკმაო!

—

ვისის ხელიდამ დახსნასაც
ვევედრებოდი მას მეო,
ჩემი ყოფა და ცხოვრება
ხელში ჩაუგდო მასვეო.

—

რაც ფული მომცა, დავხარჯე,
გადავაყოლე კუჭსაო
და აწ მშიერი დავათრევ
უშნოთ სიცოცხლეს ფუჭსაო.

—

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შენი მომგონი დაიქცეს,
ჩვენო წყეულო ბანკოვო,
დაგვღუპე, საქმე გვიყავი
სასირცხო, საარაკოვო!

მართლაც და უკუღმა გადატრიალდა ჩვენი ცხოვრების ბორბალი. ეს ჩვენ სახსნელად, ჩვენგანვე დაარსებული ბანკი ცოლ-შვილიანად გადაყლაპვასა გვპირდება. ყოველ დღეს მისი შიში გაღნობს. ადგები დილას, ღამის გაბოროტებული სიზმრებისაგან ჯან გალახულს, გინდა გულის მწარე დუღილი შეაკავო რაიმე სანუგეშო ამბით; გინდა ჩვეულებრივად აამოძრაო გული და გონება. შემოაქვსთ „დროება“, ეს ერთად ერთი ყურის მგდებელი ჩვენი ცხოვრებისა. ხსნი გაზეთს და რაღაც სქელი გეჩვენება. ჰხედავ: მთელი გაზეთი თავიდამ ფეხებამდე სავსეა ბანკის განცხადებებით. ბანკი ჰყიდის ქართველების მამულებსაო! ამ უბედურებისაგან გულ-დაწყლული, ფურცლებზედ ეძებ სამაგიერო სანუგეშო რასმეს, მაგრამ ვაი თქვენს მტერს! ირგვლივ უნუგეშობაა. თუმცა ხშირად შეხვდებით: „წერა-კითხვის“ სასარგებლოდ წარმოდგენილ იქმნა ესა და ეს პიესა, ამა და ამის თაოსნობით, თავი დაუკარით თაოსანსაო». ანუ და «საქველმოქმედოდ წარმოადგინეს და ხარჯს ეს გადარჩაო“. მაგრამ როცა მოიგონებ, რომ ხსენებულ საზოგადოებას ღრმათა სძინავს, წამიერად გამოწვეული სიხარული წამსავე გიქრება. ჰსჩხრეკავ კიდე გაზეთს, გინდა რამე ამოჰკრიფო, მაგრამ რა უნდა ნახო რაც შიგ არა ჰყრია-რა. ეჰ, რა გაეწყობა, «დროება» ამ ჟამად უქეიფოთა გვყავს, ამიტომ ველარას ვაჰბობთ; მხოლოდ ვიტყვით, რომ ჩვენს ჟურნალ-გაზეთებზედ ამ ბოლოს დროს ეს სიმღერა შემოუღიათ:

ჭლექ-მორეული ყრმასავით
გაუფერულდა «დროება»
და სიცხით თვალებ ამღვრეულს,
ქვეყანა ევიწროება.

—

გრძნობა გამშრალი, მიმქრალი,
იტანჯვის რაღაც სენითო,
ველარც მოქმედობს გონებით
და ვერც მუშაობს ენითო.

—

მის შორი-ახლოს ბუნაგობს
«მწყემსი» გულ-გაფთრებული,
ნახევრად ბრძენად საცნობი,
ნახევრად გადათვებული.

ბაჭეთ «თეატრზე“ და მომავალ «კანდელზე» ამ ჟამად არაფერი გვეთქმის-რა. მათზედ ჯერ იმედს არა ვჰკარგავთ; მაგრამ ვინ არ იცის, რომ სოფელი გაუტანელია და ვინ იცის ვის რა მოუვა!

ცახელი.

მიჯაჭვული პრომეთეოსი

(სურათზე)

ეს სურათი წარმოადგენს კავკასიის მთაზედ მიჯაჭვულს პრომეთეოსს, რომელსაც გაავთრებული არწივი გულს უკორტნის. თვით პრომეთეოსი ძველის ისტორიის მიფიური (ზღაპრული) პირია, რომელმაც ორი ქალი მოიტაცა თურმე და ამისთვის მაშინდელ კერპის ღმერთებს დაუსჯიათ იგი და მიუჭედიათ კავკასის მთაზე და თურმე ყოველ წლივ, ერთსა და იმავე დროს, მოფრინდებოდა არწივი და უკორტნიდა მას გულს. ამ ტანჯვაში ჰყავდათ ღმერთებს და არა ჰკლავდნენ. აქ გამოხატული ორი ქალი მოდიოდენ ყოველ წლივ მოსაშველებლად, რათა პრომეთეოსი არწივის კორტნისაგან და ტანჯვისაგან დაეხსნათ. ამ მიშველებაში არწივმა მოჰკლა ერთი იმ ქალთაგანი, რომელიც იქვე გდია და მეორე ხელს უშლის არწივს და ხორც აძლევს პირში, რომ ევები ამით მოაშოროს იგი პრომეთეოსს.

ჩვენებური ამბები

◆◆თელავიდამ გვწერენ: ამ ერთი თვის განმავლობაში, თბილისის ქართული დრამატიული დასის არტისტებმა: მ. მ. საფაროვი—აბაშიძისამ, ქ. ე. ანდრონიკაშვილისამ, ვ. ა. აბაშიძემ, დ. აწყურელმა, ნ. ჯორჯაძემ, სცენის მოყვარეთა თავ. ლ. აფხაზის და საყვარელიძის დახმარებით გამართეს ორი წარმოდგენა, სომხების გაუქმებულ სკოლის დარბაზში. პირველად წარმოადგინეს ა. ცაგარელის ორ-მოქმედებიანი ფარსი „ბაიყუში“ და ერთ მოქმედებიანი ვოდევილი „სუსტი მხარე“ და მეორედ—ყირარდენის სამ მოქმედებიანი დრამა „ორ-ცეცხლ შუა“ და თავ. რ. ერისთავის გადმოკეთებული ვოდევილი „სიმამრთან გამოხუმრება“; ორივე წარმოდგენას ჩინებულად ჩაუვლია და ხალხი ძალიან ბევრი დასწრებია; მხოლოდ ერთ გარემოებას უნდა მივაქციოთ ყურადღება, გვწერს ჩვენი კორესპონდენტი, ქართული წარმოდგენები, როგორც ზევით მოვიხსენიეთ, სომხების სკოლის დარბაზში იმართება ყოველთვის, რადგანაც იქ არის გამართული მუდმივი სცენა. ეს სცენა შარშანწინ მ. მ. საფაროვი-აბაშიძისამ გამართა თავის ხარჯით და გამართული სომხების სკოლას დაუტოვა. მას აქეთ ყველა წარმოდგენები იქ იმართება ხოლმე და ყოველ წარმოდგენაზე სკოლის უფროსი თითო თუმანს ახდევინებს. ეს ფასი მეტად ძვირია; გარდა ამისა თვით თეატრიც ცუდს ადგილას იმყოფება და მეტად შორს ქალაქზე (ძველს გალავანში). ყოველ წარმოდგენას დღეს დიდი უწესოება ხდება, როგორც თვით სკოლის შენობაში აგრეთვე მთელ ქუჩაში; მთელი ქუჩის ბანები, ფანჯრები და თვით ქუჩაც გატენილია ხალხით და გაისმის საშინელი კიჟინის და ყვირილის ხმა, ხშირად ქვებსაც ისვრიან. ქურდობაც ხშირად ხდება, ზოგს პალტოს ჰპარავენ, ზოგს ქუდს და ზოგს კალოშებს. შარშანწინ ერთ აქტიორს წალები მოჰპარეს სცენიდამ, თუმცა პოლიციის „პრისტავი“ თავის „დესეტნიკებით“ ყოველ წარმოდგენაზე ესწრება წესის დასაცველად, მაგრამ უწესობას მაინც ბოლო არ ელება. ბევრად უმჯობესი იქნებოდა, რომ აქაურ კლუბში გაეკეთებინათ მუდმივი სცენა, სადაც წესიერებაც დაცული იქნებოდა და თვით მაყურებლებისათვის და მოთამაშეებისათვისაც უფრო მოხერხებული. ამ აზრის სისრულეში მოყვანა ძალიან ადვილია, მით უფრო რომ ზ. ზ. არტისტებს სურთ გამართონ ერთი წარმოდგენა სცენის სასარგებლოთ, რომლიდამაც შემოვიდოდა არა ნაკლებ თხუთმეტი თუმნისა და ამ ფულით რიგიანი სცენა გაიმართებოდა.

† ქ. თელავში, 9 აგვისტოს გარდაიცვალა ჭლექით რ. დ. ცამციაშვილი. ცნობილი ჩვენს მწერლობაში რ. მამისაშვილად. მწერლობაში მონაწილეობის მიღება მან დაიწყო 1877 წლიდამ, როდესაც დაარსდა პირველად საკვირაო ჟურნალი „ივერია.“

◆◆ამ მოკლე ხანში თბილისში გამოიცემა შემდეგი ახალი წიგნები: ა) ბესარიონ გაბაშვილის ლექსები, ბ) მეხის ამბავი, რუსულით, სურათებიანი, გ) „ქაჯანა“ მოთხრობა ნ. ლომოურისა.

◆◆წრეულს ბ. ფითუაშვილმა, თბილისის თეატრის ანტრეპრენიორმა ოპერით დაიწყო სეზონი. 30 აგვისტოს წარმოადგინეს რუბენშტეინის ოპერა „დემონი“, რომელზედაც ბევრი ხალხი დაესწრო.

◆◆ალაიანიდგან (გორის მაზრა) გვწერენ: „აქაურს გლეხობას ხშირათ მიჰქონდა ურმებით შეშა გასასყიდათ და მით ისტუმრებდნენ მათზედ შამოწერილ სახელმწიფო გადასახადს, მაგრამ დიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც ამასაც აქაური გლეხობისათვის შეუსრულებელი დაბრკოლება აღმოუჩნდა!.. ეს გახლავს მცხეთის „ზასტავა“, სადაც ყოველმა შეშიანმა გლეხმა უნდა წარადგინოს: რომელი სოფლიდგან არის და ან რამდენი ხარი უბია. ყველა ეს უნდა იყოს რუსულათ დაწერილი, რაც მოუხერხებელია აქაური გლეხობისათვის, რადგანაც ამ სოფელში რუსული წიგნი და წერა არავინ იცის. მოწმობის დასაწერად გლეხი უნდა წავიდეს რკინის გზის „სტანციაში“, რომელიც რვა ვერსზედ მოშორებით მდგომარეობს; და ვინ იცის ან იქ იშოვნის დამწერს საწყალი გლეხი? ნუ თუ არ შეიძლებოდა, მამასახლისების ქართულათ დაწერილი მოწმობებით დაკმაყოფილებულიყვნენ და მუშა ხალხი კი არ მოეცდინათ სამუშავარს?!

◆◆კ. მესხს, ქართულ დრამატიულ დასის არტისტს შეუგენია ქ. ქუთაისში პატარა დასი და შემოდგომიდამ აპირებს ქართული წარმოდგენების გამართვას.

◆◆ჩვენ არტისტს გ. ყიფიანს დაუწერია 5 მოქმედებიანი ისტორიული დრამა „ჯიქურ“ და გადაუთარგმნია ვიქტორ ჰიუგოს 4 მოქმედებიანი დრამა „ტორკვემადა.“

◆◆კნ. ელ. ლორთქიფანიძისას გადმოუთარგმნია დიუმას პიესა „Denise“ (დენიზა).

◆◆წელს, თბილისის ქართული დრამატიული დასი დაიწყებს წარმოდგენებს ოკტომბრიდამ. წარმოდგენები ექნებათ კვირაში ორჯელ: კვირაობით და ოთხშაბათობით. რეპერტუარი ახალია, სხვათა შორის წარმოადგენენ შემდეგ პიესებს: ვაი ჭკუისაგან, უნდა გავიყარნეთ, ურიელ აკოსტა, კარდინალი რიშელიე, ეხლანდელი სიყვარული, რომეო და ჟულიეტა, ჰამლეტი, ტყვე, რომელია შვილი? და სხვ.

◆◆ზ. ზენაშვილს შეუდგენია ქართული საეკლესიო მთელი წირვის წესი (კარბელოვის კილოზე) და სახალხო სიმღერათა ნოტები და გარდაუცია კიდეც დასაბეჭდათ.

◆◆აგვისტოს 18, სურამში გამართული იყო ქართული წარმოდგენა „წერა-კითხვის“ სასარგებლოდ კნ. ხერხეულიძის თაოსნობით, წარმოადგინეს თავ. რ. ერისთავის ორ-მოქმედებიანი გადმოკეთებული ვოდევილი „ჯერ დაიხოცნენ და მერე დაქორწილდნენ“. ხალხი ბევრი დასწრებია. წარმოდგენაში მონაწილეობა მიუღიათ ჩვენ არტისტებს: ნ. მ. გაბუნია-ცაგარელისას და კ. დ. ყიფიანს.

რედაქტორი და გამომცემელი ვ. აბაშიძე.

განცხადება

საყოველ-კვირაო ლიტერატურული და მხატვრობითი გაზეთი.

„თეატრი“

გამოიცემა 1885 წ. ენკენისთვიდამ ქ. თბილისში. გარდა პირ-და-პირი თავის დანიშნულებისა, ე. ი. ადგილობრივი თეატრების (განსაკუთრებით ქართული) მდგომარეობის დაწვრილებით აღწერისა, «თეატრი», ჩვენ ლიტერატურასაც თვალს ადევნებს. დრო გამოშვებით «თეატრ»-ში მკითხველი ნახავს მოთხრობებს, ლექსებს და ბევრს სხვა-და-სხვა, ჩვენი მკითხველთათვის, საყურადღებო ამბებს.

ჩვენ ლიტერატურაში გამოჩენილ მოღვაწეთ «თეატრს»-ს აღუთქვეს თავიანთი მონაწილეობა.

«თეატრი» გამოვა კვირაში ერთხელ. კვირაობით. ფასი «თეატრი-»სა: წლით როგორც ქალაქის, აგრეთვე გარეშე ხელის მომწერთათვის ღირს ხუთი (5) მანეთი. ნახევარის წლით—სამი (3) მანეთი. ცალკე ნომერი ღირს სამი შაური.

ხელის მოწერა მიიღება: თბილისში «თეატრი»-ს რედაქციაში და გრიგ. ჩარკვიანის წიგნის მაღაზიაში ქუთაისში—მმ. ჭილაძეების წიგნის მაღაზიაში. გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: Тифлисъ, редакція „Театръ“.

სათეატრო განცხადება

ამ წლის ოკტომბრის 1-დამ 1886 წლის აღებამდის **ქართული დრამატიული დასი** დაიწყებს წარმოდგენების გამართვას.

ამის გამო დასის გამგეობა მოიწვევს, როგორც ძველ არტისტებს, აგრეთვე დასში ახლად შემოსვლის მსურველთ წარუდგინონ თავიანთი პირობები დასის საქმეთა გამგეს.

საქმეთა გამგე გ. ასათიანი.

„დროებისა“

ფასი სექტემბრის პირველიდამ წლის დამლევამდე — — — — — — — 4 მან.

სოფლის მასწავლებელთათვის — — 3 მან.

Продолжается подписка на 1885 годъ.

ГАЗЕТА А. ГАТЦУКА.

Иллюстрированная, политическая, литературная, ремесленная. Премiи 1885 г. 1) *Крестный календарь на 1886 годъ на веленновой бумагѣ.* 2) *Повѣсти и раманы.* 3) *Иллюстрированныя драмы Шекспира.*

Цѣна на годъ съ доставкою и пересылкою—5 руб. на 1/2 года — — — — — — — —3 руб.

Адресъ: Москва, Никитскiй бульваръ, д. Гатцука. (3—1).

Продолжается подписка на 1885 год.

ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ

на 1/2 года съ достав. и пересыл. 3р.

МIРЪ.

на годъ съ дост. и перес. 5 р.

БОЛЬШОЙ ЕЖЕНЕДѢЛЬНЫЙ ЖУРНАЛЪ

Новые подписчики получат журналъ съ 1-го №.

Въ теченiи года выдается: 1) *52 иллюстрированныхъ №№ журнала;* 2) *„Еженедѣльныя литературныя приложенiя“;* 3) *„Художественныя приложенiя“;* 4) *„Новѣйшiя моды“* и 5) главная премiя **„Живописный Альманахъ“.**

Желающiе ознакомиться съ журналомъ могутъ получить одинъ № за 2 семикопѣечныя марки. **Адр. редакцiй Спб. Невскiй пр. № 76.** (3—1)

Дозволено Цензурою Тифлисъ, 1885 г. 1 сентября. Тип. на Лорисъ-Мелик. ул. д. зубалова. სტამ. გრ. ჩარკვიანისა.